

IS-SUNETT

Taħdita żgħira fuq is-sura u fuq l-istorja tiegħu, għaż-żgħażgħ li qegħdin jitharrġu fil-kitba tal-versi maltin.

Xinhu s-Sunett? Kull min ta mqar l-ewwel pass fl-istudju ta' xi letteratura—taljana, ingliza, maltija, jew ta' nazzjon oħra—jaf iġidlek illi s-sunett hu komponiment poëtku ta' erbatax-il-vers, kollha tal-ħdax, u li dawn l-erbatax-il-vers huma dejjem imqassmin hekk: żewġ erbghat—l-ewwel tmien versi—, u żewġ tliet—l-aħħar sitt versi. U jaf iġidlek ukoll illi dawn il-versi huma dejjem imqabblin, għalkemm it-taqbil tagħhom jista' jkun ta' bosta għamliet.

Iżda l-għerf ta' dawn iż-żgħażgħ ta' l-ewwel pass fil-letteratura aktarx ma jasalx lil hinn minn dawshekk, u ftit li xejn jobsru illi dan il-komponiment ta' erbatax-il-vers hu wieħed mill-aktar iebes, u li ta-x'jagħmlu mhux ftit saħansitra lill-aħjar kittieba ta' kull nazzjon, biex waslu hallewlna xi ftit eżempji li huma tajbin tassew.

U anqas naħseb li jafu meta, kif u fejn tnissel dan il-komponiment illi, b'xi tibdil żgħir fil-għamla tiegħu, daħal u baqa' dejjem miġjub fil-letteraturi tan-nazzjonijiet kollha ċivili.

* * *

Is-sunett komponiment tqil u iebes; għaliex?

Għaliex is-sunett fil-qosor tiegħu jeħtieġ illi jiġbor u jagħlaq ħsieb ta' sura u ta' għamla ġdida; ħsieb qawwi, għoli u sabiħ li jhalli fuq min jaqrah tebħa li ma titħassarx malajr, u tnissel fih ħass ta' hena, jew ta' niket li ma jafx jekk qattx ikun ġarrbu qabel.

Barra minn dan, is-suġġett tas-sunett irid ikun tal-qies, jiġifieri li jidhöl sewwa fl-erbatax-il-vers bla tiġbid u bla rass. Ghax is-sunett hu bħal libsa mehjuta għal persuna ta' qagħda sabiħa u dilikata, u twaġġa' l-għajnejn, jekk lil min ixiddha tiġih wiesgħa, jew dejqa.

Il-poëta taljan Giosué Carducci sejjah lis-sunett "breve e amplissimo carme", "għanja qasira, li thaddan bosta", u għalhekk is-sunett, għalkemm iwieġeb tajjeb għal kull xorta ta' argument, qatt ma kien, u aktarx qatt ma jkun il-għanja tal-poplu.

* * *

La darba s-sunett hu komponiment hekk tqil u iebes, kif inhì li ma hawnx poëta fl-Ewropa li ma ntafax jikteb xi sunetti?

Ara : Jekk trid tqajjem fil-bniedem il-ħajra ta' ħaġa, u tteġġeg fih il-qawwa tar-rieda biex jaqlaġħha, ċaħħdu minn dik il-ħaġa. Dan minn awl id-dinja. Għid lil tifel li hu ma għandux hila jarfa' ġebli minn l-art għaliex tqila, u tarah jintafa' b'saħħtu kollha u b'qalbu kollha biex jurik li jista' jerfaġħha. Uri lil wieħed żaġħżuġħ qalbieni quċċata ta' għolja mwiegħra u mkissra, u għidli li dik il-quċċata ma hix għalih, u inti tarah bi ħbula, b'ponot tal-azzar u b'idejħ u b'riġlejħ jaqbad mal-blat, jitkarkar, jixxabbat, sakemm bid-daħka fuq xofftejħ isammar riġlu fuq l-aħħar pinna tal-għolja u jħares madwaru bħallikieku biex iġħid lid-dinja kollha : Għaddiet tiegħi; tlajt.

Hekk hu; aktar ma hu iebes is-suġġett, aktar issib qalbiena li jindaħlu għalih : iżda kif mhux kull min jibda jixxabbat ma' muntanja, jasal sal-quċċata, hekk mhux kull min iwahħal rasu mas-sunett jirnexxilu jaħdmu tajjeb u jagħti eżempji tiegħu li jibqgħu fit-teżor tal-letteratura.

* * *

Iżda nerggħu pont lura. Dan li għidna ma jfissirx illi min ma jitlax sal-quċċata tal-muntanja ma jkun tala' xejn, le. Min jitla' biċċa sabiħa mit-telgħa wieqfa, imwiegħra u mkissra, minn fejn ikun jista' jħaddan b'ħarstu medda kbira ta' art mifruxa taħtu, u jara, qishom maħżużin fuq mappa, bliet u rħula, xmajjar u friegħi tagħħom, għaqbiet u wileġ, imsaġar u raba' maħdum, kollox fil-lewn u fit-tifsila tiegħu, dan ikun xabba' lil qalbu b'dehra tal-għaġeb, u jkun jista', meta jinzel minn hemm, iġħaxxaq lil min jisimgħu bid-deskrizzjoni li hu jagħti ta' li ra u ta' li ħass fit-tiġrib tat-tluġħ tiegħu. Biss min jaqa' fil-bidu ma jkun tala' xejn u ma jkun jista' jgħid ebda ħaġa ġdida u sabiħa.

Hekk ukoll fil-kitba, mhux kull min ma jagħtix sunetti tajbin minn kollox, ikun kiteb sunetti ħżiena. Bejn sunett ħażin u sunett mhux tajjeb għalkollox hemm dik id-divrenzja li tgħaddi bejn waqgħa fl-ewwel erba' passi tal-għolja u waqfa ftit bogħod mill-quċċata. Is sabiħ u t-tajjeb minn kollox hi warda li fil-ġonna maħdumin mill-bniedem ma tiftaħx la bil-gżuz, anqas sikwit.

* * *

Fejn, meta u kif tnissel is-sunett? Liema kienu l-ġrajja tiegħu?

Dan ngħiduh f'għadd ieħor ta' "Il-Malti".